

v 250 rokoch 250 rokov
štátnej kontroly na území Slovenska štátnej kontroly na území Slovenska
250 rokov 250 rokov
štátnej kontroly na území Slovenska štátnej kontroly na území Slovenska štátnej kontroly na území Slovenska
v 250 rokoch 250 rokov

Najvyšší kontrolný úrad
Slovenskej republiky

Historický ústav Slovenskej akadémie vied
Slovenské národné múzeum - Historické múzeum
Slovenský národný archív

„Dejiny najvyššej kontroly“

Pozadie a súvislosti

Habsburská monarchia od svojho vzniku po bitke pri Mohácsi (1526) bola konglomerátom rôznych krajín: rakúskych rodových provincií, Českého kráľovstva a jeho korunných zemí, Uhorska s jeho početnými provinciami. Postupne k nim pribudli aj územia mimo „centrálnych“ krajín - dnešné Belgicko, časti Talianska a ďalšie menšie regióny v rámci Svätej rímskej ríše nemeckého národa. Do zväzku uhorskej Koruny sv. Štefana však patrili aj rozsiahle oblasti, okupované Osmanmi, ktoré sa opäť a definitívne začlenili do rámca habsburskej monarchie až po víťaznej bitke pri Viedni 26. - 30. septembra 1683.

Spravovanie rozsiahlych území nebolo jednoduché: každé sa riadilo vlastnými zákonmi, správu vykonávali zvláštne orgány, platili v nich rôzne ekonomické systémy (systém ciel, mýt, váh a mier...). Zjednocoval ich sprvu len spoločný panovník. Až postupne sa darilo zbližovať jednotlivé krajiny, budovať efektívnu formu správy, utvárala sa jednotná politika štátu. Habsburská monarchia sa stávala európskou veľmocou.

Značný ekonomický potenciál však dlho ohrozovali nielen neutíchajúce boje s Osmanmi, ale aj vnútorné rozpory. Podnecovalo ich najmä úsilie o dosiahnutie centralizácie v riadení - v tej dobe základnej podmienky pre efektívne fungovanie štátu. Jej najdôslednejším stúpencom bol uhorský kráľ a cisár Leopold I. (9. 6. 1640 - 5. 5. 1705). Komplexným programom centralizácie sa stal elaborát **Einrichtungswerk Des Königreichs Hungarn** (1688 - 1690) spracovaný prezidentom Uhorskej koruny Leopoldom Kollonichom. Tento návrh na reformu riadenia a usporiadania pomerov v Uhorsku mal ambíciu presadiť zblíženie rakúskej a uhorskej časti

Habsburská monarchia v roku 1547.

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

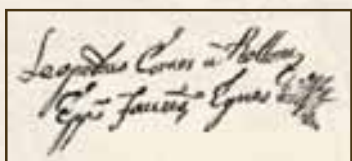

Leopold I. (9. 6. 1640 - 5. 5. 1705) presadzoval radikálne zbližovanie jednotlivých krajín monarchie. Dokázal poraziť Turkov a zlomiť aj odpor uhorských stavov, ktoré predstavovali najvýznamnejší zdroj vnútorného oslabenia monarchie.

monarchie, a dôkladnú centralizáciu. Za obeť jej mali padnúť aj dávne výsady Uhorského kráľovstva. Tieto plány sa nepodarilo v danej dobe presadiť: v Uhorsku vznikol voči centralizácii silný odpor, ktorý vyústil do viacerých povstaní vedených uhorskou šľachtou. Postupne sa však niektoré myšlienky z projektu **Einrichtungswerk** dostávali do života.

Leopold Kollonich (26. 10. 1631 - 20. 1. 1707), v rokoch 1672 - 1681 prezident uhorskej komory, spoluautor plánu **Einrichtungswerk**.

Podpis Leopolda Kollonicha - Leopold gróf Kollon(i)cz, győrský biskup, rytier (Rádu maltézskych rytierov).

Erb Leopolda Kollonicha, kardinála-prímasa Uhorska, Stará radnica v Bratislave.

18. storočie - obdobie zásadných zmien

Správa rozsiahleho štátneho celku bola značne komplikovaná: jednotlivé časti monarchie si ponechali tradičné orgány riadenia, s odlišnou mierou kompetencií. Orgány centrálneho riadenia so sídlom vo Viedni mali na starosti ekonomicky a strategicky dôležité pohraničné oblasti (Banát, Vojenská hranica) a pre štát kľúčové sféry (armáda, baníctvo a mincovníctvo, správa daní).

Nástup **Márie Terezie (13. 5. 1717 - 29. 11. 1780)** na čelo monarchie (1740) sprevádzalo akútne nebezpečenstvo: zahraničné mocnosti, najmä Prusko dúfali v jej neschopnosť uspieť na politickom a vojenskom poli. Preto odmietli platnosť Pragmatickej sankcie, ktorú predtým akceptovali. Spochybnil tak nástupnícky princíp v ženskej línii habsburského rodu. Cieľom v pozadí však bolo zmocniť sa území monarchie, vyhlasovaných za sporné z hľadiska nástupníckych práv. Prusku sa to v prípade Sliezska podarilo: hoci Mária Terézia musela kvôli nemu viesť dlhoročné vojny (1740 - 1748, 1756 - 1763), nepodarilo sa jej ubrániť ho a Sliezsko definitívne pripadlo Prusku. Sliezsko bolo stáročia súčasťou Českej koruny, predstavovalo bránu do Nemecka a Poľska.

Razvoj Habsburskej monarchie od 13. stor. po 19. storočie.

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

Mária Terézia (13. 5. 1717 - 29. 11. 1780), uhorská a česká kráľovná, rakúska arcikňažná. Jej nástup na čelo monarchie sprevádzali vážne problémy a vojnové konflikty, neskôr však vďaka komplexu reforiem priviedla štát ku konsolidácii a všestrannému vzostupu. Obdobie jej vlády sa charakterizuje ako osvietenský absolutizmus.

Friedrich II.
(24. 1. 1712 - 17. 8. 1786),
pruský kráľ

Hlavný protivník Márie Terézie. Chod krajiny podriadil potrebám armády a zaviedol celý rad reforiem, ktoré umožnili efektívnejšie fungovanie štátu. Friedrich II. bol obdivovateľom francúzskeho osvietenstva a bol v úzkom kontakte s filozofom Voltaireom.

František Štefan Lotrinský
(8. 12. 1708 - 18. 8. 1765)

Manžel Márie Terézie, cisár Nemeckej ríše, osvietený zemepán, bol sám zdatný hospodár. V rámci svojho hospodárskeho „impéria“ bol aj poslednou inštanciou kontroly. Potomkom zanechal majetok v hodnote miliónov zlatých, z ktorých mohol Jozef II. sanovať štátny rozpočet monarchie.

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

Budova Kráľovskej miestodržiteľskej rady (tzv. Miestodržiteľský palác). Uhorská Kráľovská miestodržiteľská rada od svojho vzniku r. 1723 fungovala ako „predĺžená ruka“ panovníka. Obsadzovanie postov v nej zohľadňovalo väčšmi odbornosť, postupnosť funkcií a zásluhovosť. V jej rámci fungovali odborné oddelenia, zodpovedné za chod určených oblastí.

Budova Uhorskej dvorskej komory v Bratislave, neskôr sídlo uhorského snemu, dnes Univerzitnej knižnice. Archív Komory sa uchováva vo Viedni, čiastočne v Budapešti. Spravovanie financií v Uhorsku mala na starosti Uhorská komora sídliaca vo vtedajšom hlavnom meste Prešporuku, dnešnej Bratislave. K dispozícii mala rozsiahly komplex budov na Michalskej a Ventúrskej ulici. Odtiaľto riadila aj správu štátnych (komorských) majetkov.

Významné bolo svojou hospodárskou produkciou a početnosťou obyvateľstva. Pre Habsburskú monarchiu predstavovalo ekonomicky najvyspelejšiu časť a jeho strata bola veľmi bolestivá. Úspech Pruska bol napriek negatívam pre monarchiu inšpirujúci: panovník Friedrich II. podriadil chod krajiny potrebám armády a zaviedol rad reforiem, ktoré umožnili efektívnejšie fungovanie štátu. Prusko sa teda chtiac-nechtiac stalo vzorom, ktorý sa považoval za nasledovania hodný.

Habsburská monarchia sa tak v polovici 18. storočia ocitla pred nutnosťou mobilizovať vnútorné zdroje, aby sa straty podarilo aspoň čiastočne vykryť. K obnove hospodárskej prosperity a prestíže celého štátu v polovici 18. storočia mal viesť rozsiahly komplex reforiem v rakúskej aj uhorskej časti monarchie. Do čela rozhodujúcich orgánov začali prichádzať reformne orientované osobnosti, ktoré sa sústredili okolo mladej panovníčky.

Strana prípisu z 30. 12. 1761 so zmienkou o ustanovení Rechen-Cammer. V prípise Mária Terézia súhlasila so všetkými predloženými návrhmi na reorganizáciu riadenia štátnych financií. Hlavné úlohy nového úradu kontroly - Rechen - Cammer boli analýza a zostavovanie posudkov v dôležitých finančných záležitostiach (de facto preventívna kontrola) a ich následné predkladanie na rozhodnutie panovnícke, zlepšovanie účtovných metód a správa (riadenie) celého účtovníctva v príslušných orgánoch. Rechen - Cammer zároveň dohliadala na chod učtární a ich výsledné účty.

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

Jospeh von Sonnenfs (1733 Mikuľov - 1817 Viedeň), teoretik národného hospodárstva a autor početných prác z oblasti kameralistiky - dobovej štátovedy. Jedným z jej princípov bolo sústredenie rozhodujúcich právomocí v rukách panovníka, resp. ním delegovaných orgánov, podpora rastu obyvateľstva a „verejného blaha“ zo strany štátu. Od 1763 profesor Viedenskej univerzity, 1810 prezident Rakúskej akadémie výtvarných umení vo Viedni, patrila k vplyvným osobám počas panovania Márie Terézie a Jozefa II. Svoje princípy riadenia štátu (konštitučnej monarchie) zhrnul v učebnici *Grundsätze der Polizei, Handlung und Finanzwissenschaft* (1765–67), ktorá do r. 1819 vyšla v ôsmich vydaniach. Sonnenfels v nej priznal významnú úlohu 4. stavu - roľníctvu (poddaným), panovníka vnímal ako služobníka štátu a dotkol sa aj potreby zriadenia štátnej finančnej kontroly. Vďaka Sonnenfelsovi bola v Rakúsku aj zrušená tortúra (mučenie pri výsluchoch, 1776), po prvýkrát v Európe, a revidovaný trestnoprávny kódex.

Učebnica *Grundsätze der Polizei, Handlung und Finanzwissenschaft*.

Teoretické poznatky o riadení štátu sprostredkúvali od polovice 18. storočia učebnice a práce z kameralistiky, používané rovnako v rakúskej, aj uhorskej časti monarchie.

Joseph von SONNENFELS, *Grundsätze der Polizei, Handlung und Finanz*, 3. vol., 7. doplnené vydanie, Wien 1805, s. 90-91: Kontrola sa udržiava najmä tým, keď účtovanie u viacerých úradníkov prebieha tak, aby jednotlivé zložky mali navzájom prepojenie, cez ktoré sa môže dať sledovať aj dôkladnosť (Genauigkeit) alebo nedôslednosť (Ungenauheit) vedených účtov. V samotnej podstate ide o kontrolu takzvaných komôr; nikomu sa nezverí kontrola nad sebou samým.

Práce Josepha von Sonnenfelsa patrili medzi povinnú lektúru aj na vyšších školách v Uhorsku. Na Trnavskej univerzite podľa nich prednášal napr. Gašpar Pál ab Ehrenfels, prvý profesor kameralistiky: *Sätze aus der allgemeinen Einleitung in die Staatswissenschaft, aus der Polizei und Handlungswissenschaft* podľa prednášok Ehrenfelsa obhájil ako dizertáciu jeho žiak v r. 1771.

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

Od 50. rokov 18. storočia tak nastala v Habsburskej monarchii doba reforiem, trvajúca niekoľko desaťročí. Krajina sa vďaka nim konsolidovala a jej jednotlivé súčasti sa začali vyvíjať rýchlejším, hoci nie vždy rovnomerným tempom.

V dedičných krajinách (ako sa označovali rakúske provincie a krajiny českej Koruny) panovníčka mohla nadviazať na tradíciu neobmedzeného vládnutia. Mohla tak efektívnejšie presadzovať zábery svojich reformne a aj osvietensky orientovaných ministrov a poradcov. Viacerí z nich sa oboznámili s aktuálnymi teóriami fungovania štátu a hospodárstva a usilovali sa ich uplatniť v praxi. Popredné miesto medzi nimi patrilo Josephovi von Sonnenfels, ktorého práce o kameralistike - náuke o dobrom spravovaní štátu a verejných vecí (školsstvo, obchod, zdravotníctvo, armáda), patrili medzi povinnú lektúru aj na vyšších školách v Uhorsku. V nich rozpracúval zásady dobrého riadenia štátu, medzi ktoré patrila aj kontrola:

Kontrola sa udržuje najmä tým, keď účtovanie u viacerých úradníkov prebieha tak, aby jednotlivé zložky mali navzájom prepojenie, cez ktoré sa môže dať sledovať aj dôkladnosť (Genauigkeit) alebo nedôslednosť (Ungenauheit) vedených účtov. Priebeh štátneho účtovníctva musí byť úplne oddelený od ostatných častí finančnej správy, ak sa má od nej očakávať bezpečnosť (Sicherheit). V samotnej podstate ide o kontrolu takzvaných komôr; nikomu sa nezverí kontrola nad sebou samým.

O efektívnosti dobrého spravovania majetku, účtov a ich kontroly svedčili aj príklady výnimočných „praktikov“, ktorí sa na vlastných majetkoch chopili riadenia. Medzi nimi vynikol manžel Márie Terézie, cisár František Štefan Lotrinský, ktorý v rámci svojho vlastného hospodárskeho „impéria“, na majetkovom komplexe Holíč a Šaštín bol aj poslednou inštanciou kontroly.

Väčší význam pre utvorenie systému efektívneho riadenia financií však mali osobnosti, priamo pôsobiace v štátnych orgánoch. Najvýznamnejšie slovo medzi nimi mal Václav Anton, knieža Kaunitz-Rietberg (2. 2. 1711 - 27. 6. 1794), ktorý stál po boku Márie Terézie od samého začiatku jej panovania. Najprv bol významným diplomatom vo Francúzsku, po návrate sa dostal na čelo poradcov a ministrov ako štátny kancelár-prezident novozriadenej štátnej rady. Štátna rada ako najvyšší orgán štátu rokovala o otázkach riadenia štátu, nemala však výkonnú moc - tá bola zverená ministerstvám a povereným orgánom.

Václav Anton, knieža Kaunitz - Rietberg (2. 2. 1711 - 27. 6. 1794).

Od nástupu Márie Terézie na trón bol významným diplomatom a jej najvplyvnejším radcom, zasadzoval o reformy, smerujúce k posilneniu vplyvu štátu vo všetkých oblastiach. Po odvolaní Haugwitzsa sa dostal na čelo poradcov a ministrov ako štátny kancelár-prezident novozriadenej štátnej rady. Štátna rada ako najvyšší orgán štátu rokovala o všetkých otázkach riadenia, nemala však výkonnú moc - tá bola zverená ministerstvám a povereným orgánom. Kaunitz riadil politiku štátu aj počas vlády synov Márie Terézie Jozefa II. a Leopolda II.

Portrét kniežaťa Václava Antona Kaunitza od Jean-Etienne Liotarda z r. 1762.

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

Friedrich Wilhelm gróf von Haugwitz (1702 - 1765) - jeho zobrazenie na pamätníku Márie Terézie vo Viedni..

Vrchný kancelár spojenej dvorskej kancelárie, direktor hlavného správneho orgánu *Directorium in publicis et cameralibus*. *Directorium* od r. 1746 do 1761 riadilo oblasť správy, zdaňovania, verejnej bezpečnosti a blaha, vzdelávania, cirkevných vecí, baníctva a obchodu. Haugwitz patril k najbližším spolupracovníkom Márie Terézie, predložil rozsiahly návrh reforiem, zameraných na centralizáciu a dosiahnutie ekonomickej obnovy monarchie. Hospodárska sila sa mala pretaviť do silnej stálej armády, financovanej z verejných zdrojov. Reformy narazili na odpor v Uhorsku, Sedmohradsku, rakúskom Nizozemsku aj Lombardii, v priebehu 7-ročnej vojny s Pruskom stratili efekt a boli pozastavené. Haugwitz zostal vo funkcii štátneho ministra štátnej rady s pôsobnosťou pre vnútorné veci.

Kaunitz však podporoval reformy, smerujúce k posilneniu vplyvu štátu vo všetkých oblastiach. Prvým, kto sa o ne pričínal, bol Friedrich Wilhelm gróf von Haugwitz (1702 - 1765), vrchný kancelár spojenej dvorskej kancelárie, direktor hlavného správneho orgánu **Directorium in publicis et cameralibus**. **Directorium** od r. 1746 do 1761 riadilo oblasť správy, zdaňovania, verejnej bezpečnosti a blaha, vzdelávania, cirkevných vecí, baníctva a obchodu. Aj Haugwitz patril do okruhu blízkych spolupracovníkov Márie Terézie, predložil rozsiahly návrh reforiem, zameraných na centralizáciu a dosiahnutie ekonomickej obnovy monarchie. Hospodárska sila sa mala pretaviť do silnej stálej armády, financovanej z verejných zdrojov. Reformy nebolo možné presadiť v celej monarchii bez rozdielu: narazili na odpor v Uhorsku, Sedmohradsku, rakúskom Nizozemsku aj Lombardsku, v priebehu 7-ročnej vojny s Pruskom stratili efekt a neskôr boli pozastavené. Kaunitz presadil odvolanie Haugwitza a začal protežovať svojho chránenca, grófa Ludwiga von Zinzendorf (23. 9. 1721 Norimberg - 4. 10. 1780 Viedeň), ktorý sa stal najdôležitejšou osobou pri formovaní systému riadenia a kontroly štátnych financií.

Ludwig von Zinzendorf vyrástol v evanjelickej rodine ako najstarší syn Friedricha Christiana grófa von Zinzendorf a Dorothei Juliane Amalie, rod. grófky von Polheim. Kariéru začal r. 1739 ako kadet v službe saského kráľa, po konverzii ku katolicizmu 22.11.1739 odišiel za pobočníka k svojmu strýkovi, poľnému maršalovi do Rakúska a na Moravu. Od r. 1742 pôsobil už v službách monarchie, 1746-47 študoval právo na univerzite v Lipsku. Po štúdiách ho angažoval gróf Kaunitz do diplomatických misí vo Francúzsku (do 1753), kde pozorne vnímal dôsledky neporiadkov vo finančnej sfére kráľa Ľudovíta XV.

Po návrate do Viedne sa Zinzendorf stal riadnym dvorským radcom v centrálnom správnom orgáne (**Directorium in publicis et cameralibus**) a v správe obchodných vecí (**Commercién-Directorium**); na starosti mal aj rytiersku akadémiu **Theresianum**, kde študovala elita monarchie. Pôsobil ako viceprezident dvorskej komisie **pre baníctvo a mincovníctvo** a zriadenie **dvorskej účtovnej komory (Hofrechenkammer)** ho vyneslo na pozíciu jej prezidenta a hlavného kontrolóra štátnych financií.

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

Ludwig gróf von Zinzendorf (23. 9. 1721 Norimberg - 4. 10. 1780 Viedeň)

Kariéru začal r. 1739 ako kadet v službe saského kráľa. Od r. 1742 pôsobil už v službách monarchie, 1746 - 47 študoval právo na univerzite v Lipsku. Po návrate ho angažoval gróf Kaunitz do diplomatických misií vo Francúzsku (do 1753), kde pozorne vnímal dôsledky neporiadkov vo finančnej sfére kráľa Ľudovíta XV.

Po návrate do Viedne sa Zinzendorf stal riadnym dvorským radcom v centrálnom správnom orgáne Directorium in publicis et cameralibus a v správe obchodných vecí Commerciens-Directorium; na starosti mal aj rytiersku akadémiu Theresianum, kde študovala

elita monarchie. Pôsobil ako viceprezident dvorskej komisie pre baníctvo a mincovníctvo a už v tejto dobe spracoval návrhy na sanovanie finančnej situácie monarchie, oslabenej v dôsledku vojen o Sliezsko. Realizáciu jeho plánov umožnilo menovanie za prezidenta stavovskej kreditnej deputácie 25. 5. 1761. Z tejto pozície podal 7. 10. 1761 návrh na reorganizáciu správneho a finančného systému celej monarchie riadenie, ktorý Mária Terézia akceptovala a potvrdila vo vlastnoručnom prípise (Handbillet) z 23. 12. 1761. Následné zriadenie dvorskej účtovnej komory (Hofrechenkammer) ho vyneslo na pozíciu jej prezidenta a hlavného kontrolóra štátnych financií.

Zinzendorfa zamestnávali aj návrhy na zriadenie a využívanie fondu na vykrývanie štátneho dlhu, burzy a zemskej (štátnej) banky (1766 - 67). Zinzendorf zostal v pozícii prezidenta nezávislého finančného kontrolného orgánu do 1773, keď Hofrechenkammer prestala byť samostatným centrálnym úradom. Zinzendorf odišiel do penzie s titulom a funkciou štátneho a konferenčného ministra vnútorných záležitostí.

Hviezda udeľovaná k veľkokrížu Rádu sv. Štefana. Zinzendorf sa stal r. 1764 komtúrom novozriadeného Rádu sv. Štefana a v tom istom roku získal aj uhorský indigenát (občianstvo udeľované cudzincom).

Insígnie Rádu zlatého rúna. Ludwig gróf von Zinzendorf sa stal r. 1772, s diplomom č. 810 rytierom Rádu zlatého rúna, čo predstavovalo jedno z najvýznamnejších európskych vyznamenaní.

Zinzendorf zostal v tejto pozícii do r. 1773, keď **Hofrechenkammer** prestala byť samostatným centrálnym úradom a bola pričlenená k dvorskej komore. Zinzendorfa zamestnávali aj návrhy na zriadenie a využívanie fondu na vykrývanie štátneho dlhu, burzy a zemskej (štátnej) banky (1766 - 67); do penzie odišiel s titulom a funkciou štátneho a konferenčného ministra vnútorných záležitostí, zároveň aj ako nositeľ vysokých vyznamenaní (veľkokríž Rádu sv. Štefana, rytier Rádu zlatého rúna)

Založenie, vývoj a význam dvorskej účtovnej komory

Zinzendorf už v počas pôsobenia v rámci dvorskej komisie pre baníctvo a mincovníctvo spracoval návrhy na sanovanie finančnej situácie monarchie, oslabenej v dôsledku vojen o Sliezsko. Realizáciu jeho plánov umožnilo menovanie za prezidenta stavovskej kreditnej deputácie (**Ständische Kreditdeputation**) 25. 5. 1761. Z tejto pozície podal 7. 10. 1761 návrh na reorganizáciu správneho a finančného systému celej monarchie riadenie: peňažné toky štátnych financií mali byť pod dohľadom nezávislého orgánu. Po prerokovaní na príslušných inštanciách sa návrh dostal pred Máriu Teréziu na schválenie. Panovníčka prebrala jeho obsah do znenia svojho konečného rozhodnutia v podobe vlastnoručného prípisu (**Handbillet**) z **23.12.1761** o usporiadaní finančnej kontroly. Tým dala súhlas so zriadením Účtovnej komory - **Rechen-Cammer** ako nového orgánu štátnej správy, nezávislého od zemských úradov. Príslušné podriadené miesta o tomto rozhodnutí informovala 30. decembra 1761.

„Milý gróf Zinzendorf! Blaho Mojich verných poddaných Mi natoľko leží na srdci, než aby som mohla pustiť zo zreteľa všetky možné zlepšenia Mojich dvorských a zemských úradov, najmä však celého Môjho systému financií a dlhov.

V súvislosti s posledne menovanými som teda po zrelej úvahe všetkých okolností prijala konečné rozhodnutie, aby sa pre budúcnosť ustanovilo také usporiadanie, že správa všetkých Mojich komorských, daňových a dlhových otázok, príjmov a výdavkov, ako aj kontrola účtov nebude ďalej patriť pod Direktórium, ale tieto finančné veci sa navzájom oddelia a budú striedavo kontrolované...”

Kontrola finančných tokov bola najdôležitejšou úlohou, nový úrad mal však aj ďalšie poverenia: analyzoval a zostavoval posudky v dôležitých finančných záležitostiach celého štátu (vykonával vlastne preventívnu kontrolu) a následne ich predkladal na rozhodnutie panovníčke, staral sa o zlepšovanie účtovných metód a riadenie celého účtovníctva (učtárni) v príslušných orgánoch. Spájal tak v sebe preventívnu aj účtovnú kontrolu, bol podriadený priamo panovníčke a stál mimo dosahu jednotlivých zemských inštitúcií. Sféru preventívnej kontroly financií sa však po viacerých konfliktoch správnych úradov s Účtovnou komorou nepodarilo udržať medzi jej kompetenciami, r. 1768 bola obmedzená a 1773 zrušená.

Kompetencie dvorskej účtovnej komory teda nezostali nemenné. Dvorské inštitúcie s nevôľou akceptovali nezávislú kontrolu a usilovali sa ju obmedziť. Prišlo k tomu r. 1770, kedy sa stanovila nutnosť dohody medzi **Hofrechenkammer** a dvorskými inštitúciami pri spracovaní záverečných účtov. O tri roky cisár Jozef II. využil svoje kompetencie a zrušil preventívnu kontrolu (okrem sféry samotného účtovania) celkom, účtovná komora bola podriadená pod správu dvorského finančného úradu (**Finanzhofstelle**), tento krok však nevydržal dlho a r. 1774 bola samostatnosť

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

Jozef II. (13. 3. 1741 - 20. 2. 1790), panovník - reformátor. Zastával presvedčenie, že najefektívnejšou formou vlády je absolútna moc v rukách panovníka, ktorý mal mať prehľad o všetkých zložkách jeho fungovania. Všetky výkonné orgány sa preto usiloval centralizovať a podriaďovať vlastnej kontrole. Podmienkou fungovania štátnych orgánov a ich zamestnancov, vrátane samotného vládcu ako „najvyššieho služobníka štátu“, však mala byť služba verejnému blahu.

komory a jej vplyv na dvorské učtárne obnovená. Komoru v týchto turbulentných časoch po Zinzendorfovi riadili Heinrich gróf von Auersperg (1773 - 1774) a Joseph Franz Xaver Anton knieža von Khevenhüller-Metsch (1774 - 1782).

Jozef II. (13. 3. 1741 - 20. 2. 1790), nástupca Márie Terézie zastával presvedčenie, že najefektívnejšou formou vlády je absolútna moc v rukách panovníka, ktorý mal mať prehľad o všetkých zložkách jeho fungovania. Podmienkou fungovania štátnych orgánov a ich zamestnancov, vrátane samotného vládcu ako „najvyššieho služobníka štátu“, mala byť služba verejnému blahu. V súlade so svojimi zámermi sa preto usiloval centralizovať a podriaďovať všetky výkonné orgány vlastnej kontrole. V roku 1782 vydal výnos, ktorý obnovil pôvodné kompetencie Účtovnej dvorskej komory, okrem práva preventívnej kontroly, a podriadil účtovníctvo a sféru kontroly vo všetkých krajinách monarchie pod jej riadenie. Sám bol potom poslednou inšinciou, u ktorej sa zistené skutočnosti riešili. Tento krok bol významným najmä vo vzťahu k Uhorsku, ktoré si zachovávalo svoje zvláštne ústavné usporiadanie. Panovníci sa pri presadzovaní vlastných zámerov museli usilovať o kooperáciu s ešte stále vplyvnými stavmi a ich reprezentantom, uhorským snemom. Priebeh reforiem mal teda odlišné tempo a charakter v rakúskej a uhorskej časti monarchie. Vo fiškálnej sfére, v rámci ktorej sa koordinovalo riadenie financií, sa však finančné prostriedky, získané

František II., od r. 1804 vládnući ako rakúsky cisár František I.

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

Historická mapa Sliezska ako súčasť Českej koruny a Habsburskej monarchie (publikovaná Gilles Robert de Vaugondy / C. F. Delamarche, Paris 1794-1806).

z rozdielne fungujúcich hospodárskych „systémov“, počas panovania Jozefa II. predsa len podriadili jednotnej kontrole. Účtovná dvorská komora mala v tejto dobe (1782-1792) stabilné vedenie, na čele stál po celý čas Karl gróf von Zinzendorf und Pottenbrunn, brat prvého prezidenta a zakladateľa komory.

Po smrti Jozefa II. sa vývoj istý čas, počas panovania jeho brata Leopolda II. (1790-1792) vývoj uberal podobnou cestou a panovník sa usiloval stabilizovať pomery v monarchii a pokiaľ možno aj pokračovať v reformách, hoci opatrnejším spôsobom. Po jeho predčasnom skone sa do čela štátu postavil František II. (neskôr ako prvý rakúsky cisár), ktorý sa už obával destabilizácie pomerov a vplyvu myšlienok, ktoré presadzovala vláda v revolučnom Francúzsku. Niektoré z nich sa týkali aj sféry riadenia verejných financií: v rámci Ústavy z 26.-30.8.1789 bod 14 ustanovil všetkým občanom právo rozhodovať, osobne alebo prostredníctvom zástupcov, o potrebe verejných daní; voľne nimi nakladať; vedieť, na čo sa používajú; určovať ich proporčné vynakladanie, spôsob ich stanovenia, vyberania a platnosti daní. V bode 15 sa definovalo právo vyžadovať od každého verejného úradníka výkaz jeho práce. Znenie ústavy bolo známe po celej Európe a panovníci sa obávali prílišného angažovania občanov do „vecí verejných“. Aj to bol motív, ktorý viedol Františka II. k deštruovaniu toho, čo vykazovalo prvky nezávislosti. 23.11.1792 vydal výnos o zrušení **Hofrechnungskammer**, formálne kvôli nedostatkom v jej organizácii a metódach práce. Kompetencie v evidencii štátnych financií prebrala Hlavná štátna účtáreň (**Staatshauptbuchhaltung**), podriadená orgánom správy (1792-1800). Úrad riadil Vincent gróf von Strassoldo.

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

Deklarácia práv človeka a občana, prijatá francúzskym Ústavodárnym zhromaždením na zasadaní 20. - 26. 8. 1789. Bod 14 ustanovil všetkým občanom právo rozhodovať, osobne alebo prostredníctvom zástupcov, o potrebe verejných daní; voľne nimi nakladať; vedieť, na čo sa používajú; určovať ich proporčné vynakladanie, spôsob ich stanovenia, vyberania a platnosti daní. V bode 15 sa definovalo právo vyžadovať od každého verejného úradníka výkaz jeho práce. Tieto ustanovenia natrvalo ovplyvnili aj vnímanie možností a úloh kontroly, nielen v samotnom Francúzsku, ale v celom európskom konštitučno-správnom myslení.

František II. nahradil 31.1.1794 chýbajúci článok v správe financií Najvyššou štátnou kontrolou (**Oberste Staatskontrolle**), ktorá bola podriadenú priamo a výlučne panovníkovi a mala dohľad nad dvorskými a krajinskými účtárňami. Na čele sa vystriedali František Prokop gróf Lažanský, odporca josefinských hospodárskych reforiem a Ludwig von Schotten. Fungovala do r. 1801, po jej zrušení v monarchii nezávislý orgán kontroly do r. 1805 úplne absentoval.

Obdobie dlhej stability vo sfére kontroly (1805 - 1854)

Dlhodobé fungovanie štátu bez systému kontroly verejných financií bolo už v dobe mnohorakých funkcií štátu nemysliteľné. Rakúsky cisár František I. (Rakúske cisárstvo sa ustanovilo r. 1804) teda 19. 9. 1805 zriadil

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

Klemens Wenzel Lothar knieža von Metternich (15. 5. 1773 - 11. 6. 1859).

Najvplyvnejší politik monarchie v 1. polovici 19. storočia. Od 1809 minister zahraničných vecí, od 1813 kancelár, presadil konzervatívny režim charakterizovaný snahou o zachovanie rovnováhy v Európe aj v samotnej monarchii. Sprievodným znakom bola nebývalá kompetencia polície. Na druhej strane stabilita režimu umožnila mimoriadny hospodársky rast po skončení napoleonských vojen. Metternich sám vyštudoval právo a štátovedu na univerzite v Mainzi.

Anton slobodný pán von Baldacci (14. 10. 1762 - 9. 7. 1841)

Najdlhšie pôsobiaci prezident Direktória. Rodina Baldacci ušla pred občianskou vojnou z Korziky v 30. rokoch 18. storočia najprv do Uhorska, potom sa usadila vo Viedni. V dobe vojen s Napoleonom sa Baldacci vyznamenal aj ako armádny minister (1813 -1815) a dokázal zabezpečiť bezproblémové zásobovanie armády a správu obsadených území. Na poste prezidenta Direktória sa zasadil o zaznamenávanie úradných štatistických záznamov - zavedenie oficiálnej štatistiky v monarchii.

Ústredné účtovné direktorium (**General-Rechnungsdirektorium**) na čele s Augustom Veitom von Schittiersberg (1805-1811), ktoré mu priamo podliehalo. Táto inštitúcia na dlhý čas získala kontrolné kompetencie voči 19 účtárňam dvorských a krajinských správnych orgánov. Prispela tak k stabilizácii fungovania celého štátu v dobe, keď sa musel vyrovnávať s následkami vojen s Napoleonom. V dobe bezprostrednej hrozby vojny sa Ústredné účtovné direktorium presťahovalo od mája do decembra 1810 do Budína. Následne nastal významný precedens: správne orgány Uhorska, Sedmohradska a Banátu boli spod kompetencií Direktória vyňaté. Oveľa väčšou výzvou pre všetky správne a kontrolné úrady bol rozvrat domácej meny (1811), ktorého dôsledky mohli viesť až k destabilizácii vnútorných pomerov. To už bola hrozba aj pre namáhavo budovaný systém európskej mocenskej rovnováhy, ktorý po skončení vojen s Francúzskom dojednal Viedenský kongres, konaný pod taktovkou Klemensa Wenzela Lothara kniežaťa von Metternich (15. 5. 1773 - 11. 6. 1859). Bol to najvplyvnejší politik monarchie v 1. polovici 19. storočia: od r. 1809 bol ministrom zahraničných vecí, od r. 1813 kancelárom. Metternich presadil konzervatívny režim charakterizovaný snahou o zachovanie rovnováhy v Európe aj v samotnej monarchii. Sprievodným znakom bola nebývalá kompetencia polície. Na druhej strane stabilita režimu umožnila mimoriadny hospodársky rast, ktorým sa už prejavovala začínajúca priemyslová revolúcia. Metternich sám vyštudoval právo a štátovedu na univerzite v Mainzi.

Uvedené procesy sa prejavili aj v činnosti inštitúcií venujúcich sa sfére kontroly. Rozmach hospodárstva a nárast objemu finančných operácií niesli

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

Karl Friedrich von Kübeck, slobodný pán von Kūbau (28. 10. 1780 - 11. 9. 1855)

Do najvyšších úradov v monarchii sa prepracoval z postu nižšieho úradníka. Svoje organizačné schopnosti rozvinul pri správe území, ktoré pripadli monarchii po mierovom kongrese r. 1815. Presadil zastavenie neregulovaných emisií papierových peňazí a zverenie tejto úlohy Rakúskej národnej banke (1816). Podporoval budovanie železnice a telegrafu, zároveň sa usiloval zamedziť navyšovaniu štátneho dlhu. Po revolúcii 1848 sa angažoval pri vypracovaní nového ústavného poriadku, ako prezident Direktória sa usiloval o zlepšenie jeho fungovania.

so sebou o. i. zaznamenávanie úradných štatistických záznamov. O zavedenie oficiálnej štatistiky v monarchii sa zaslúžil práve prezident Ústredného účtovného direktória Anton slobodný pán von Baldacci, ktorý bol na jeho čele v dobe po otrase a následnej stabilizácii meny (1811-1839). Direktórium zohralo aj dôležitú úlohu pri budovaní železníc, ktoré sa rozbehlo v monarchii v 40. rokoch 19. storočia. Stalo sa tak pod vedením jeho prezidentov Karla Friedricha Kübecka slobodného pána von Kūbau (1839-1840), resp. Friedricha grófa von Wilczek (1840-1860). Obaja boli skúsenými ekonómami - napr. Kübeck sa do najvyšších úradov v monarchii prepracoval z postu nižšieho úradníka a svoje organizačné schopnosti rozvinul pri správe území, ktoré pripadli monarchii po mierovom kongrese r. 1815. Prispel aj k sanovaniu štátnych financií, keď presadil zastavenie neregulovaných emisií papierových peňazí a zverenie tejto úlohy Rakúskej národnej banke (1816). V počiatočkoch budovania železnice a telegrafu sa usiloval zamedziť navyšovaniu štátneho dlhu - financovanie výstavby železníc si totiž žiadalo obrovské množstvo súkromných aj štátnych investícií, čo

Austria, prvá parná lokomotíva v Habsburskej monarchii, postavená v Newcastli (1837). Druhý exemplár niesol meno Moravia. Výstavba železničných tratí sa napriek počiatočným problémom s financovaním stala nebyvalým úspechom. Financovanie výstavby železníc si žiadalo obrovské množstvo súkromných aj štátnych investícií, čo zvyšovalo aj nároky na sféru ich kontroly.

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

zvyšovalo aj nároky na sféru ich kontroly, odišiel však z postu ešte predtým, než sa zo železnice v monarchii stal nebývalý hospodársky úspech. Jeho nástupca Friedrich gróf von Wilczek (1840-1860) sa sústredil na organizačnú transformáciu Direktória, ktoré vydržalo aj nápor revolúcie 1848. Revolúcia r. 1848 presadila zásadnú zmenu - princíp, že národ má nielen povinnosť prispievať do štátnej pokladnice, ale aj právo očakávať od nej plnenie stanovených povinností. Z tejto zásady sa aj odvodzoval princíp nezávislej kontroly. Po revolúcii 1848 sa zaviedlo členenie agendy kontroly podľa jednotlivých oddelení štátnej správy.

Kontrola v dobe dualistického usporiadania habsburskej monarchie

Ďalšie zásadné zmeny prinieslo až rakúsko-uhorské vyrovnanie r. 1867, ktoré definitívne oddelilo kompetencie medzi oboma časťami monarchie. Do života vstúpilo nové štátne usporiadanie - personálna únia, t.j. dualistický štát Rakúsko-Uhorsko so spoločným panovníkom na čele. Každá časť (**Rakúsko**, tzv. **Predlitavsko** či inak rakúsko-české krajiny, Halič a ďalšie menšie územia na jednej strane, a **Uhorsko** a jeho korunné krajiny, tzv. **Zalitavsko** na druhej strane) mala vlastné ústavné usporiadanie. Spoločne sa riadila len zahraničná politika, armáda a oblasť finančnej politiky (meny): kontrolu príslušných výdavkov vykonával Spoločný najvyšší účtovný dvor (**Gemeinsamer Oberster Rechnungshof**, 1868-1918). V oboch častiach monarchie okrem toho existovali vlastné orgány, ktoré mali kontrolné právomoci.

Štátny znak dualistického Rakúsko-Uhorska. Jeho mottom a devízou bolo Neoddeliteľne a nerozlučne... Zostalo v platnosti do októbra 1918.

V každej časti monarchie sa zároveň zvláštnym spôsobom usporiadala sféra kontroly. V **Rakúsku** prešli od **21. 11. 1866** všetky kontrolné kompetencie na Najvyšší účtovný dvor (**Oberster Rechnungshof**) ako novú inštitúciu. Tá sa transformovala z porevolučného Najvyššieho účtovného kontrolného úradu (**K.k. Oberste Rechnungs-Controll-Behörde, 1854**), ktorý dohliadal na všetky účtárne štátnych úradov v Rakúsku. Kontroloval teda takmer 3000 účtovníkov. Už tento orgán podliehal priamo cisárovi a bol rovnocenný s ostatnými ministerstvami. Po r. 1875 však účtárne prešli pod riadenie ministerstiev.

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

Prijímací salón v bývalom sídle Najvyššieho účtovného dvora, Anna Gasse č. 5 vo Viedni.

Salamon Gajzágó

(2. 2. 1830 - 9. 3. 1898).

Prvý prezident uhorského Štátneho účtovného úradu. Vyštudoval právo na Kráľovskej akadémii v Bratislave, istý čas bol zamestnaný u grófa Istvána Széchényiho, významného národohospodára a reformátora, aktívne sa zapojil aj do revolúcie 1848.

Zriadenie Najvyššieho účtovného dvora opäť stabilizovalo systém kontroly v Rakúsku na dlhé obdobie - až do r. 1918. Na čele sa síce vystriedalo sedem prezidentov, ale na dlho sa zakotvil blízky vzťah k parlamentu a rozsah právomocí. Ani rozpad monarchie r. 1918 neznamenal úplné prerušenie kontinuity - nová Rakúska republika prebrala Najvyšší účtovný dvor ako orgán podriadený najprv Štátnej rade, neskôr parlamentu a jeho existenciu zakotvila ústava z 1. 10. 1920.

Rakúska bankovka s nominálnou hodnotou milión korún. Hyperinflácia po skončení vojny, vzniku Rakúskej republiky a rozvrate hospodárstva bola zaťažkavou skúškou aj pre orgány kontroly. Korunovú menu vystriedal od r. 1925 schilling.

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

S výnimkou autoritatívneho a nacistického obdobia (1934 - 1945) sa princíp nezávislosti kontroly na štátnej administratíve podarilo natrvalo uchovať a tvorí súčasť ústavného poriadku Rakúskej republiky. Jeho súčasné motto „**Nezávisle. Objektívne. Účinne. Kontrola sa vypláca**“ charakterizuje poslanie **Účtovného dvora (Rechnungshof)** v rámci demokratického štátu. V **Uhorsku** sa r. **1870** ustanovil po prvýkrát skutočne na „viedenských“ inštitúciách nezávislý uhorský Štátny účtovný úrad (**Állami Számvevőszék**). V roku 1914 sa premenoval na Uhorský kráľovský najvyšší štátny účtovný úrad (**Magyar Királyi Legfőbb Állami Számvevőszék**) a jeho kompetencie zostali nezmenené prakticky až do r. 1949. Bola to inštitúcia nezávislá na vláde, kontrolujúca vynakladanie a užívanie verejných financií, ktorá predkladala záverečné účty rozpočtu parlamentu. Odborne dohliadala aj na zúčtovávanie financií miest a žúp, ktoré inak riadilo ministerstvo vnútra. V období socializmu, podobne ako v ďalších komunistických režimoch, kontrola až do r. 1989 podliehala centrálnej organizácii a vedeniu straníckych inštitúcií. Dnes je Štátny účtovný úrad na základe ústavného zákona definovaný ako najvyšší orgán finančnej a ekonomickej kontroly, podlieha parlamentu a predstavuje základný nástroj demokratickej organizácie štátu.

Od demokracie k autoritatívnosti vo sfére kontroly

Po vzniku Československej republiky r. 1918, spolu s inými predošlými právnymi tradíciami zostal zachovaný princíp najvyššej kontroly, nezávislej od výkonnej moci. **Najvyšší účtovný kontrolný úrad** s platnosťou pre novú ČSR vznikol na základe zákona **175/1919 Sb. z 20.3.1919**, sídlil v Prahe a podliehal Národnému zhromaždeniu. Hoci bol koncipovaný ako centrálny úrad, istý čas sa veci na Slovensku riadili osobitným spôsobom, prostredníctvom ministra s plnou mocou pre správu Slovenska. Zriadenie organizoval JUDr. Josef Zavadil, pôvodne tajný radca Spoločného najvyššieho kontrolného úradu vo Viedni. Aj ústava z r. 1920 zakotvila do svojich bodov aj existenciu úradu, zodpovedného za nezávislú kontrolu verejných financií: úrad bol „ministerstvám rovnocenný a na nich nezávislý“; zostavoval každoročne záverečný účet všetkých štátnych príjmov a výdavkov a bol povinný starať sa aj o to, „aby štátne

Veľký štátny znak Československej republiky podľa zákona z r. 1920.

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

Kto bol JUDr. Josef Zavadil (1855 Chrášťany - 1936 Praha)?

Absolvent klasických jazykov a práva vo Viedni sa zamestnal od r. 1881 na Najvyššom účtovnom dvore vo Viedni, kde postúpil až na miesto sekčného šéfa. Svoje skúsenosti uplatnil pri zakladaní československého Najvyššieho účtovného kontrolného úradu a 1919 - 1920 bol aj jeho predsedom. Zaoberal sa však aj inou oblasťou: od 80. rokov 19. storočia pravidelne viedol archeologické výskumy v Devínskej Novej Vsi a Rusovciach, kde objavil avarsko - slovanské pohrebisko, resp. hradisko. Svoje nálezy publikoval v odborných časopisoch.

MUDr. Vavro Šrobár (1867 - 1950). Do r. 1918 lekár v Ružomberku, potom minister s plnou mocou pre správu Slovenska. Neskôr poslanec a senátor, 1945 - 46 minister financií.

účtovníctvo bolo čo najjednoduchšie a najvýhodnejšie a zriadené tak, aby umožnilo ľahkú a úplnú kontrolu“. Predsedu Úradu menoval prezident republiky a Najvyšší účtovný kontrolný úrad vykonával kompetencie aj voči Slovensku.

Prerušenie kontinuity však priniesol rok 1938 a rozbitie Československa: v Protektoráte Čechy a Morava kontrolu vykonával Ríšsky účtovný dvor (**Reichsrechnungshof**), kompetentný pre všetky okupované územia.

V znamení neustáleho budovania...

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

...obáv a všadeprítomnej kontroly...

Ocenenie za „obetavú prácu pre KSČ“... predsedovi Výboru ľudovej kontroly ČSSR Františkovi Ondřichovi pri príležitosti jeho 60. narodenín (1989). Kontrolná činnosť sa vnímala nie ako služba verejnosti, ale štátostrane.

Vývoj v Slovenskej republike išiel samostatnou cestou: zákonom č. 186/1939 Sl.z. bol zriadený Najvyšší kontrolný úrad a neskôr v roku **1942 ústavným zákonom č.110/1942 Sl.z. Najvyšší kontrolný dvor**. Tento kontrolný orgán dozeral na hospodárenie štátnych úradov, podnikov, ústavov, fondov a a-zariadení, ako i na štátny majetok, štátne účtovníctvo a štátny dlh. Obidva orgány pôsobili v podmienkach autoritatívneho režimu a ich kompetencie boli limitované záujmami strany, ktorá sa zmocnila všetkých rozhodovacích a výkonných právomocí.

Krátke obdobie riadenej demokracie po r. 1945 prinieslo obnovu pôvodného Najvyššieho kontrolného úradu a návrat jeho princípu nezávislej kontroly. Komunistický prevrat r. 1948 však znamenal podstatný zásah do demokratického výkonu kontroly: čoskoro po ňom (1951) prišlo k zavedeniu sovietskeho modelu riadenia národného hospodárstva - kontrola stratila nezávislosť. Kontrolných právomocí sa chopilo **Ministerstvo štátnej kontroly** ako ústredný orgán štátnej správy. Podstatnou črtou jeho činnosti sa stalo presadzovanie politických cieľov totalitného režimu na čele s komunistickou stranou, a direktívneho spôsobu riadenia a hospodárenia. Zákon č. 56/1961 Zb. zrušil Ministerstvo štátnej kontroly a Štátny štatistický úrad a zriadil sa nový orgán **Ústredný úrad štátnej kontroly a štatistiky**, ktorý vykonával kontrolu a zároveň zhromažďoval hlavné štatistické údaje. Kontrola sa zameriavala na plnenie štátneho plánu vo výrobných organizáciách, už menej na centrálné orgány. Dohľad nad finančným hospodárením štátu podľa jednotlivých kapitol rozpočtu vlastne neexistoval.

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

Napriek cieľom sa ľudová kontrola nedokázala vysporiadať so systémovými chybami. „Ve své každodenní práci lidová kontrola vychází z cílů politiky strany; orgány naší soustavy mají plnou podporu ústředního výboru a ostatních stranických orgánů a pod přímým řízením federální vlády a vlád republik se aktivně angažují za uskutečňování její politiky... Neuspokojivý stav a výkyv v kvalitě řady výrobků, např. traktorů, osobních automobilů, chladniček, automatických praček, akumulčních kamen, televizorů, některých druhů nábytku a pleteného zboží i obuvi, který ztěžoval situaci v exportu, projevoval se i v připomínkách občanů a který se v některých podnicích vymykal jakýmkoliv normám, si vynutil, abychom postupně v jednotlivých oborech a podnicích přistoupili k soustavné kontrole kvality...”

Správa zo zasadania Federálneho zhromaždenia 23. 10. 1979

Úvahy o hospodárskych a spoločenských reformách a nastupujúca demokratizácia koncom 60. rokov priniesli istú nezávislosť kontrolným orgánom: r. 1967 sa sféra štatistiky znovu oddelila od kontroly a vznikli dva samostatné ústredné orgány a onedlho aj zákon č. **85/1968 Zb.** podriadil Ústrednú komisiu ľudovej kontroly Národnému zhromaždeniu. Federalizácia ČSSR umožnila vznik republikových orgánov: na Slovensku vznikol **Najvyšší kontrolný úrad SSR ako kontrolný orgán Slovenskej národnej rady**. Koncom roka 1970 bol však zrušený a od r. 1971 nahradený sústavou výborov ľudovej kontroly, ktoré boli podriadené výkonnej moci - federálnej, resp. republikovým vládam. Na takmer 20 rokov sa tak zakotvilo niekoľko úrovní kontroly. Výbory ľudovej kontroly sa po r. 1989 transformovali na ministerstvá kontroly (1990). **Ministerstvo kontroly SR** existovalo od roku **1990 do r. 1992**, po jeho zrušení sa ústredným orgánom štátnej správy pre kontrolu (s výnimkou kontroly hospodárenia s rozpočtovými prostriedkami SR) a pre vybavovanie sťažností, oznámení, podnetov a petícií načas stal Úrad vlády SR.

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky vznikol po konštituovaní Slovenskej republiky **1. 1. 1993. Ústava SR** ho definuje ako jeden z pilierov demokracie, vo svojej kontrolnej činnosti nezávislý, **viazaný len zákonom** (ústavnými čl. 60-63 a zákonom č. 39/1993 a ich novelizáciami). Úrad kontroluje hospodárenie s finančnými prostriedkami a majetkom štátu, územnej samosprávy a s finančnými prostriedkami EÚ. Je **oddelený od orgánov verejnej moci v štáte, čo zaručuje jeho nezávislosť a objektivitu vykonávanej kontroly**. O výsledkoch svojich kontrol informuje Národnú radu SR, vládu, zastupiteľstvá obcí a samosprávnych krajov i verejnosť. V prípade zistenia závažnejších nedostatkov postupuje výsledky kontroly inštitúciám, ktoré sú oprávnené ďalej v danej veci konať a udeľovať i prípadné sankcie. Organizačná štruktúra úradu je prispôbená jeho kontrolným právomociam a územnému členeniu SR a je rozdelená na kontrolné sekcie a osem expozitúr. Efektívne plnenie poslania úradu je proces, ktorý si vyžaduje neustále zdokonaľovanie. V súvislosti so zväčšujúcim sa počtom kontrolovateľných subjektov a nutnosťou trvale zvyšovať kvalitu kontroly kladie NKÚ SR dôraz na prehĺbovanie odbornej a profesionálnej spôsobilosti svojich zamestnancov. Realizuje zmeny aj v oblasti využívania informačných a komunikačných technológií, o čom svedčí aj implementácia národného projektu „Kontrolórsky informačný systém NKÚ SR - Elektronické služby NKÚ SR“. Súčasťou snahy o zvyšovanie kvality práce je procesy nielen zefektívňovať, ale ich aj spoľah-

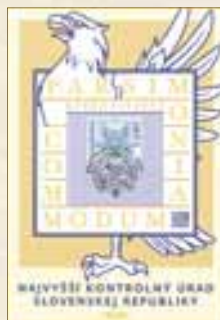
Sídlo NKÚ SR v Bratislave.

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

livo riadiť, hodnotiť, kontrolovať a analyzovať. Tomu napomáha aj implementácia modelu kvality CAF a vykonané medzinárodné nezávislé posúdenie vybraných oblastí činnosti úradu (tzv. peer review). NKÚ SR je zapojený aj do medzinárodnej spolupráce. Má zastúpenie vo výboroch a pracovných skupinách svetovej i európskej organizácie najvyšších kontrolných inštitúcií.

Poštová známka NKÚ SR, vydaná Slovenskou poštou, a. s. po prvýkrát 7. 5. 2009.

Štátny znak Slovenskej republiky na hrudi zlatého prirodzeného rozkrídleného orla v striebornej zbroji, držiaceho zlatú striebrohotú kópiu apoštola Tomáša - to všetko zdola obvinuté zlatou, purpurou podšitou stuhou s heslom **PARSIMONIA EFFECTIVITAS COMMODUM - HOSPODÁRNOSŤ EFEKTIVITA ÚČINNOSŤ**. Heraldický emblém Najvyššieho kontrolného úradu je zapísaný v Heraldickom registri Slovenskej republiky pod signatúrou QW-104/2007.

„Tento emblém, či už vo farebnej, čiernobielej alebo inej podobe Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky môže používať pri všetkých na to vhodných príležitostiach. Ak by si však ktokoľvek iný privlastnil rovnaký emblém, ako ten, ktorý je tu opísaný a vyobrazený, má byť podľa starého erbového práva vystavený posmechu a opovrhnutiu.

Dané v Bratislave rukami pána Ladislava Vrtela, hlavného štátneho radcu pre heraldickú tvorbu, herolda „Slovensko“ a akademika Medzinárodnej heraldickej akadémie a spečatené pečatou Heraldického registra Slovenskej republiky dňa šiesteho mája roku dvetisícosem.“

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky v spolupráci zo Slovenským národným múzeom – Historickým múzeom, Historickým ústavom SAV a Slovenským národným archívom.

publikácia vydaná k výstave

250 rokov štátnej kontroly na území Slovenska

Všetky práva vyhradené.

Okrem zákonom povolených prípadov, žiadna časť tejto publikácie nesmie byť reprodukováná a šírená akoukoľvek formou a prostriedkami bez predošlého súhlasu autorov a inštitúcií, ktoré sa na príprave podieľali.

vydavateľ © Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky

zodpovedný redaktor © PhDr. Eva Kowalská, DrSc.

fotografie © Slovenský národný archív, Slovenské národné múzeum, Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky

autor textu © PhDr. Eva Kowalská, DrSc. - Historický ústav SAV

grafická príprava © Jozef Veselý - FOGRA studio Košice

tlač © Bratia Sabovci, s.r.o. Zvolen

250 rokov 250 rokov

štátnej kontroly na území Slovenska štátnej kontroly na území Sloven

rokov 250 rokov 250 rokov

emí Slovenska štátnej kontroly na území Slovenska štátnej kontroly

250 rokov 250 rokov

štátnej kontroly na území Slovenska štátnej kontroly na území Sloven

Slovenské národné múzeum - Historické múzeum
Bratislavský hrad